

POSUDEK HABILITAČNÍ PRÁCE

Téma	Filmarbeit im DaF-Unterricht und ihr Status an Gymnasien in der Slowakei
Autorka	Dr.rer.pol.,Dipl. – Soz. Wiss., Mgr. Michaela Kováčová
Oponentka	prof. PhDr. Věra Janíková, Ph.D.

Habilitační práce dr. Michaely Kováčové je předložena ve formě tištěné publikace¹ a klade si za cíl ukázat potenciál hraného filmu – především jeho narativní formy – a obecně audiovizuálních médií pro výuku cizích jazyků. Zároveň zkoumá podmínky jejich uplatnění ve výuce němčiny jako cizího jazyka na slovenských gymnáziích. Vzhledem k tomu, že celý výzkumný záměr habilitantky byl velmi ambiciózní, nebylo možné do tištěné verze habilitační práce zařadit všechny součásti, které dokreslují komplexně pojaté výzkumné šetření, je proto předložen doplňkový spis pod názvem „Přílohy“ v rozsahu 188 stran. Nalézáme zde:

- dotazník pro vyučující zjišťující jejich zkušenosti a názory na práci s filmem ve výuce němčiny (Film im DaF-Unterricht);
- pracovní listy pro žáky a žákyně pro výuku, v níž se pracovalo se třemi filmy v rámci provedeného akčního výzkumu („Das fliegende Klassenzimmer“, „Die Welle“ a „Almanya – Willkommen in Deutschland“);
- velice pečlivě a podrobně vypracované didaktické postupy pro práci s těmito filmy včetně pozorovací archů;
- popisy a transkripty skupinových rozhovorů.

Téma je ukotveno v kontextu didaktiky cizího jazyka a jejího výzkumu. Je zaměřeno na potenciál audiovizuálního učebního materiálu, přičemž do centra pozornosti autorka klade hraný film a jeho využívání ve výuce němčiny jako cizího jazyka na slovenských gymnáziích. V práci se výrazně odráží jeden z klíčových znaků vědního oboru didaktika cizího jazyka, kterou je interdisciplinarita, neboť proces učení a vyučování je ovlivněn řadou faktorů a je třeba při jeho zkoumání smysluplně využívat poznatků jiných vědních disciplín. V předložené práci je explicitně tematizována sémiotika, která vychází ze strukturální lingvistiky a je pro filmový jazyk/ filmovou řeč zásadní, a filmová a mediální pedagogika. I když problematika využívání filmu a obecně audiovizuálních médií do výuky cizích jazyků je v posledních desetiletích ve výzkumu didaktiky cizích jazyků poměrně často uchopována, s tak širokým a komplexním záběrem, který je předložen v habilitační práci, se setkáváme marginálně.

Náročnost zpracování řešené problematiky práce

¹ Kováčová, Michaela (2023): *Filmarbeit im DaF-Unterricht und ihr Status an Gymnasien in der Slowakei*. München et al.: Waxmann, 327 stran. ISBN 978-3-8309-4574-1.

Zvolený komplexní a víceperspektivní přístup implikuje náročnost řešení problematiky habilitační práce, a to v teoretické i empirické rovině.

Teoretická východiska jsou koncipována v souladu s výzkumnými cíli, vhodně konceptualizují vlastní empirický výzkum a jsou předestřena v prvních čtyřech kapitolách. První kapitola je věnovaná hranému filmu jako médiu a intermediální umělecké formě, pozornost je mj. věnována specifčnosti filmového jazyka/filmové řeči. Zde může na první pohled vytanout otázka, proč je věnovaná hranému filmu jako médiu s popisem charakteristik filmového jazyka/ filmové řeči, dramaturgii, filmové produkci a recepci možná až příliš velká pozornost. Autorka to však sama zdůvodňuje tím, že využívá příležitost poskytnout především méně zkušeným vyučujícím a i těm, kteří neměli v rámci pregraduální přípravy i dalšího vzdělávání získat hlubší vhled do této problematiky, kterou považuje pro úspěšnou práci s filmem ve výuce cizích jazyků za klíčovou. S tímto přesvědčením nelze nesouhlasit. Na předcházející pojednání logicky navazují obsahy druhé kapitoly, která se zabývá cestou filmu do školní výuky a nastiňuje historii využívání filmu pro pedagogické účely. Zvláštní místo je zde věnováno filmu a výuce cizích jazyků. Z hlediska didaktiky cizích jazyků považují za velmi podnětnou třetí kapitolu, kde je diskutován didaktický potenciál filmu ve výuce cizích jazyků z hlediska jazykového, interkulturního a mediálního učení. Ve čtvrté kapitole pak nalézáme konkrétní doporučení pro práci s filmem ve výuce (kritéria výběru filmů, způsoby prezentace a metodické postupy).

Druhá část práce (začínající kapitolou 5) představuje vlastní empirické šetření zaměřené na to, jaké postavení mezi učebními materiály ve výuce německého jazyka na gymnáziích na Slovensku zaujímá hraný film. V úvodu jsou formulovány výzkumné otázky a přehledně představen výzkumný design (155-159). Následuje podrobný, zdůvodněný a fundovaný popis výzkumného souboru a zvolených výzkumných metod a nástrojů. Z hlediska metodologie autorka kombinuje kvalitativní a kvantitativní přístupy, různé metody sběru a analýzy dat i jejich zdrojů, čímž uplatňuje techniku triangulace, která zvyšuje validitu provedeného výzkumu. Daná problematika je zkoumaná s využitím různých výzkumných metod z pohledu:

- (1) slovenských strategických vzdělávacích (kurikulárních) dokumentů s ohledem na mediální/filmovou výchovu, jinými slovy cestou filmu do školní výuky, přičemž nastiňuje také historii využívání filmu pro pedagogické účely, se zaměřením na současné pojetí mezipředmětové mediální výchovy a rozvoj mediální kompetence žáků a žákyň; (obsahová analýza)
- (2) vybraných učebnic pro němčinu jako cizí jazyk (*Direkt, Deutsch.com, Ideen*), které jsou na slovenských školách používány a při jejichž analýze se zaměřuje na texty a úlohy, v nichž tematika filmu, televize či jiných audiovizuálních médií zmíněna) (analýza učebnice, expertní posouzení);
- (3) učitelů a učitelek německého jazyka s cílem získat jejich názory a zkušenosti s využíváním hraného filmu ve své výuce ($n=109$; dotazník);
- (4) účinnosti navržených didaktických postupů při práci se třemi filmy ve výuce němčiny na čtyřech slovenských gymnáziích (jazyková úroveň B1-C1) s ohledem na přijímání žáků a žákyň práci s filmem ve výuce a jejich subjektivně vnímaný přínos k učebnímu procesu i výsledkům učení (akční výzkum: zúčastněné pozorování, skupinový rozhovor).

Výsledky jsou prezentovány přehledně ve sledu výzkumných otázek, nechybí zde jejich reflexe (v textu označeno „Reflexion“, v pracích tohoto typu bývá běžnější „diskuse“). I když

je nelze plně zobecnit, podařilo se jasně formulovat doporučení pro práci s filmem ve výuce cizího jazyka (část 5.3.4.3). Na tomto místě bych ráda vyzvedla výsledky analýzy vzdělávacích programů v porovnání s výsledky provedeného akčního výzkumu. Zde se jednoznačně ukazuje, že promyšlená práce s filmem naplňuje požadavky na úspěšný rozvoj komunikační kompetence v cizím jazyce, stejně jako rozvoj jazykového i kulturního povědomí, které jsou v těchto státních kurikulárních dokumentech požadovány. Cenný je také přehled mnoha ve výzkumu identifikovaných faktorů, které mohou ovlivnit kvalitu didaktických postupů při práci s filmem výuce, a formulaci z výzkumu vyplývajících doporučení pro praxi, která (skrytá) úskalí při práci s filmem osvětluje a nabízí řešení. V kapitole „Resümee“ oceňuji nástin možných cest pro další zkoumání dané problematiky.

Závěrem lze konstatovat, že habilitační práce je metodologicky stringentní, má jasné vymezený cíl a výzkumné otázky. Zvolený výzkumný přístup je vhodný a všechny metody jsou důsledně popsány a zdůvodněny. Autorka se věnuje výzkumnému tématu z různých úhlů pohledu, soustředí se na přesně vymezený problém a prezentuje původní výsledky výzkumu, v němž prokazuje svou vysokou odbornost a vědecký přístup.

Přínos a úroveň výsledků práce

Habilitační práce představuje významný příspěvek k výzkumu didaktiky cizích jazyků v oblasti využívání filmu ve výuce cizích jazyků a zároveň přináší empiricky podložené impulzy pro další rozvoj didaktiky filmu. Přínos předložené práce a jejích výsledků lze vnímat tedy ve dvou rovinách, a to s ohledem na rozvoj oboru didaktika cizího jazyka a další bádání v něm, stejně jako se zřetelem k pedagogické praxi. Celkově považuji práci za zdařilou a doporučeníhodnou pro široké spektrum potenciálních zájemců, od vysokoškolských didaktiků a didaktiček němčiny jako cizího jazyka a jejich studentů a studentek, přes praktikující učitele a učitelky až po tvůrce kurikulárních dokumentů či učebnic a jiných učebních materiálů.

Posouzení úrovně zpracování práce (jazyk, styl, struktura)

Předložená práce má logickou strukturu, která zcela odpovídá požadavkům kladeným vědecko-výzkumnou publikací. Text je věcný, udržuje myšlenkovou a komunikační soudržnost, jeho jednotlivé části na sebe smysluplně navazují. V této části autorka prokázala schopnost analyzovat relevantní odbornou literaturu, přistupovat k výsledkům literární rešerše kriticky a vždy v souvislosti hlavním cílem empirického šetření. Styl habilitační práce odpovídá požadavkům kladeným na vědecký text, vyznačuje se terminologickou exaktností a dokládá vysokou úroveň autorčina psaného projevu v rámci daného žánru v cizím jazyce (zde v němčině). Rovněž formální stránka je na velmi dobré úrovni. Práce vykazuje dobrou grafickou úpravu, respektuje typografická pravidla, citační normy jsou dodrženy, odkazy na zdroje jsou správné a jednotné. S ohledem na kontrolu originality ukazují výsledky hodnocení rukopisu antiplagiátorským systémem TURNITIN 1,81 % shody (ke dni 14.4.2025). Použité zdroje (s. 308-323) mají výpovědní hodnotu a jsou adekvátní k objektu výzkumného záměru.

Náměty k diskusi:

- 1) V teoretické části je věnována pozornost filmovému jazyku/filmové řeči. Můžete prosím krátce představit, čím je charakteristický/á a v čem je přínosem pro práci s jazykem ve výuce?
- 2) Na s. 71 je uvedeno: ...“ die Integration der Filmarbeit im DaF-Unterricht [ist] in der Slowakei eher Neuland“. Vychází to (i) z Vašeho výzkumu? Jak je tato oblast zakomponována do oborově didaktické vysokoškolské přípravy vyučujících německého jazyka?
- 3) V práci je uvedeno: „Der Terminus Filmerziehung ist eher selten, häufiger wird der Begriff Filmbildung verwendet, mit dem die auf den Lerngegenstand Film und sein Handlungsfeld gerichteten Bildungsprozesse bezeichnet werden.“ Můžete prosím ozřejmit, jakou souvislost to má s řešením Vašeho výzkumného záměru?
- 4) Část výzkumu byla realizována u žáků a žákyň s jazykovou úrovní B1 až C1 dle SEERJ, a to mj. i ve vybraných bilingvních gymnáziích. Do jaké míry jsou prosím metodické postupy relevantní i pro žáky a žákyně s nižší jazykovou úrovní, resp. na „obvyklém“ gymnáziu?

Explicitně vyjádřený návrh na udělení vědecko-pedagogického titulu docent

Habilitační práce Dr. rer. pol. Mgr. Michaely Kováčovej *Filmarbeit im DaF-Unterricht und ihr Status an Gymnasien in der Slowakei* **splňuje** standardní požadavky na vypracování habilitačních prací v oboru „Cudzie jazyky kultúry“. Navrhuji habilitantce **udělit** vědecko-pedagogický titul docent.

V Brně 9.6.2025

Prof. PhDr. Věra Janíková, Ph.D.